

1

Bekropen door een gevoel van bevreemding dat in zijn vaagheid des te heftiger was, keek Hendrik op van het boek dat hij lag te lezen. Hij wist niet wat hem overkwam. Hoewel hij de letters bij dit late daglicht amper nog kon zien, had hij juist besloten toch de leeslamp niet al aan te doen. Kwam het daardoor wellicht, dat beklemmende gevoel: door het plotselinge besef dat de tijd niet tegen te houden was en hij dat desondanks probeerde? Ach nee, dat kon het niet zijn. Een al te afgezaagde gedachte...

Aan afgezaagde gedachten geen gebrek. Niets vreemds aan. Zijn geestelijke armoede baarde hem zorgen de laatste tijd. Wat hij nog had aan ideeën vond hij cliché, ronduit muf eigenlijk. Verlopen kranten waren het, altijd nog goed om er de kieren onder de ramen mee te dichten, zodra het winter werd.

De bank waarop hij lag, kraakte toen hij ging verzitten. Het meubel was iets te kort. Hij kon er zijn benen enkel op kwijt als hij ze optrok, waardoor ze nooit helemaal in rust waren. Steeds wilde hij opstaan, zich uitrekken en tegelijk was er steeds ook iets wat zich verzette tegen die aandrang. Alsof hij bang was dat, mocht hij er gehoor aan geven en opstaan, het zou zijn om zijn koffer te pakken, alles achter zich te laten en de wijde wereld in te trekken. Voor de gevolgen van zo'n drastische maatregel schrok hij terug en daarom lag hij hier zijn ogen te bederven.

Hij las Schopenhauer. *Die Welt als Wille und Vorstellung*. Ook niet iets waar je vrolijk van werd. Een duur boek, dat

wel – dundruk, een exclusieve uitgave. Hij had het per postorder uit Duitsland laten komen en het had hem een vermogen gekost. Het papier was zo dun dat het, als je de bladzijde omsloeg, een bijna geluidloze zucht liet horen, licht als de vlucht van een zwaluw.

Mooi gezegd, dacht hij.

Hij besepte natuurlijk wel dat men dat eigenlijk niet van zichzelf behoorde te vinden. Het was die onverbetelijke eigendunk van hem, die hem in het bloed zat als schrijver en die hij niemand gauw zou bekennen, of het moest mevrouw Pistorius zijn. Die had hem ooit ‘een cerebraal schrijver’ genoemd, en cerebrale schrijvers zijn nu eenmaal vaak ook trotse schrijvers. Brilljant denkwerk geeft immers meer aanleiding tot zelfingenomenheid. De sensitieve schrijver is bescheidener, omdat gevoelens hebben geen verdienste is en men er dus ook geen eigenwaarde aan kan ontlenen, zelfs aan nobele gevoelens niet. Want die zijn maar al te vaak overwinningen op eigenschappen die men al helemaal niet graag aan de grote klok hangt, zoals schuld en angst. En eigendunk dus.

Mevrouw Pistorius... Hij dacht vaak aan haar, en altijd als hij dat deed maakte ze heel wat bij hem los. Onwillekeurig kwam hem die brief weer voor de geest, die hij een paar dagen geleden van haar had ontvangen. Ineens achtte hij het heel wel mogelijk dat hij zich vanwege háár van deze bank zou willen verheffen en de wijde wereld in trekken en dat hij daarom hier nog lag, omdat hij er omwille van haar net zo lief bleef liggen.

Geur van rottend blad woei naar binnen, want hij had het raam openstaan, hoewel het al oktober en behoorlijk koud was. Echt een dag voor een boek als dit. Want Hen-

driks leesgedrag werd natuurlijk vooral bepaald door verwantschap met andere schrijvers, maar ook zijn stemmingen spraken een geducht woordje mee, en die waren grillig als het weer en de jaargetijden. Zo las hij 's winters steevast de Russen, liefst met een warme kruik in zijn rug. Elk voorjaar keerde hij terug naar de bron van de Europese beschaving: het oude Hellas. Een hoofdstukje Herodotus of wat uit de *Ilias*, en hij voelde zich weer vrij en als herboren, naakt als de mannenlichamen op Griekse kruiken en urnen. En nu, na zijn wandeling vanmiddag – zo'n najaarsmiddag dat het ongewoon stil was buiten en een metaalkleurige zon de nog volop in blad gehulde boerenstulpen weemoedig verlichtte en hem onverwachts in een diepe, toch heel beheersbare zwaarmoedigheid dompelde – nu was het moment dus daar voor Schopenhauer.

Twee zinnen en pats! hij moest het boek weer even wegleggen als bijna té kostelijk, té raak, als iets dat de gezondheid schaadde en waarvan je enkel met kleine beetjes mocht proeven. Zoals die oude aartspessimist het vermogen bezat uit te stijgen boven de tijdgeest en de historische werkelijkheden; zoals hij het moment wist te vangen als iets van alle tijden – het werkte als een psychedelicum, iets dat bij elk hapje dat je nam het effect had van een onmiddellijk in werking tredende emotionele stofwisseling.

Ooit had Schopenhauer tegen een klamme muur gestaan, waardoor het boek wat opgezwollen was. Vocht had op de snede ronde schimmelvlekjes tevoorschijn getoverd, gele en blauwe, als had de tijd zelve het met zijn vingers aangeraakt.

Ja, Hendrik was trots op zulke analogieën en mocht het weten van zichzelf, maar hij zou het niet gauw hardop zeg-

gen. Behalve tegen haar, mevrouw Pistorius, en hij zou het doen ook, zou het haar schrijven, in precies die bewoordingen, en eraan toevoegen: 'Wat u, mevrouw, had de oude filosoof zijn sombere levensvisie beter kunnen illustreren dan zo, met die geheimzinnige fingerprints van blauwe en gele pulver? Niets treurigers en geheimzinnigers toch dan de vrees dat woorden zich uiteindelijk niet begrijpen laten, hoeveel waarheid ze ook zouden bevatten...'

Hij had het licht aangedaan en las weer, maar liep vast in een volzin van een halve bladzijde en dacht: nu opstaan of er gebeuren ongelukken. Zinnen van die lengte was hij al eerder tegengekomen en hij had, onweerstaanbaar voortgedreven, met succes hun eind gehaald. Maar midden in deze zin beving hem die bevreemding weer, die niet te verklaren beklemming, en voelde hij zich een koorddanser die al vele malen de Niagara Falls was overgestoken en nu plotseling bang werd de overkant niet te halen.

Mevrouw Pistorius... Haar naam, persoon en bezittingen zouden voor Hendrik voor altijd verbonden blijven met hoogst opmerkelijke feiten. Hij wist nog hoe hij met haar in contact was gekomen. Zo'n jaar geleden was dat. Ze had hem aangeschreven naar aanleiding van *Doelloosheid*, zijn laatste roman, die hij dit keer niet onder pseudoniem had uitgebracht, maar onder zijn eigen naam: Hendrik Cornelis Hoogcarspel. Mevrouw Pistorius had het 'kostelijke lectuur' gevonden, schreef ze. Ze was er 'heerlijk in ten onder gegaan'. Haar commentaar was gevat, doorwrocht, geëmotioneerd en – ook niet onbelangrijk – lovend. 'Eigenlijk ben ik liefhebber van al uw romans,' bekende ze.

Het had hem goedgedaan, temeer daar hij in die tijd erg

gedeprimeerd was, een crisis die maanden aanhield. Gedachten als ‘ik ben geen aardig mens’ of ‘ik ben ronduit onuitstaanbaar’ ondermijnden zijn humeur en zelfvertrouwen. Van schrijven was geen sprake. Hij had geprobeerd wat te lezen. Daar ging zijn hart wel harder van kloppen. Tegelijk kwelde hem de gedachte dat het niets was vergeleken bij de fascinatie waarmee hij op zijn vijftiende Gogol en Dostojewski las. Dat bedrukte hem dan weer. Wat hij ook zijn best deed, hij had eenvoudig niet anders gekund dan elke zonnige gedachte afweren en overal vijanden zien. Die brief uit Den Haag was het eerste lichtpuntje sinds lang.

Vanaf dat moment was het alleen maar beter met hem gegaan. Mevrouw Pistorius had hem verlost uit de lethargie. Aan alles was te merken dat ze een dame was, én erudiet; dat ze voortkwam uit Haagse intellectuele kringen. Hendrik had weinig op met dat soort kringen; hij had er, zeg maar rustig, een bloedhekel aan en was aanvankelijk dan ook huiverig geweest van die eerste brief. Hij had de afzender ingeschat als het zoveelste exemplaar van het soort kunstminnaars dat tevreden was met de aanschaf van een boek, niet omdat ze het wilden lezen, maar hebben – mensen die geen boeken verzamelden, maar schrijvers; die zich koesterden in de nabijheid van de kunst, zoals je bij wijze van spreken ook mensen had die centrale verwarming hadden en toch voor grof geld een open haard lieten aanleggen, wat immers veel gezelliger is ’s winters. Ook mevrouw Pistorius leek uit dat hout gesneden, en toch zou spoedig blijken dat het bij haar anders lag.

Uit die eerste verkenningen was een bescheiden, tot niets verplichtende briefwisseling ontstaan. Het ‘Waarde heer

Hoogcarspel' werd al gauw 'Beste Cor,' wat Hendrik opvatte als een aanmoediging tot grotere vertrouwelijkerheid. Beleeft verzoek om met 'Hendrik' aangesproken te worden, liever dan met die tweede naam, werd genegeerd, en hij liet het zo, ervan uitgaand dat een zekere botheid in die kringen heel betamelijker was en zelfs voor bewijs van goede afkomst doorging. Hijzelf hield het bij 'Geachte mevrouw,' vanwege de grotere afstand die deze aanspreekwijze bevaart tot de aangesprokene. Alsof hij er toen al een voorgevoel van had hoe onschuld ten onder kon gaan.

Mevrouw Pistorius schreef hem onder andere over haar leeservaringen, haar voorliefde voor W.F. Hermans. Mulisch noemde ze 'onze nationale pruttelpijp'. Alsmar nieuwe bekende namen liet ze de revue passeren, maar ze lichte ook treffende citaten uit hun werk. Ook zij verzamelde schrijvers, maar las ze ook, en goed, meende Hendrik. Iemand die *Doelloosheid* 'intrigerend' noemde, was geen vreemde voor hem. Zo iemand hoefde maar een vermoeden te hebben van wat hem bij het schrijven voor de geest had gezwefd, en het suggereerde meteen benul van een heleboel andere dingen. Per omgaande liet hij haar dan ook weten dat Hermans ook zijn held was. 'En wat Mulisch betreft: dat die pijp van hem pruttelt... Dat dienen we te respecteren, mevrouw. Iemand moet het vuile werk opknappen.'

Ze reageerde beheerst, coulant, met een kritische noot nochtans over 'mannen.' Ze vroeg zich af waarom die altijd zo 'structureel' dachten, maar voegde er meteen aan toe dat het toch ook weer 'zulke vertederende sukkels' konden zijn en dat ze een fervent voorstander van het koningshuis was.

Ongemerkt was ze met al dit over-en-weergeschrijf iets gaan betekenen voor Hendrik. Ze had heel wat van hem geslikt, heel wat over haar kant laten gaan. Want zoals gezegd, ze was uitzonderlijk ruimdenkend, gelet op haar geboorneerde achtergrond. Voor zover Hendrik zich kon herinneren, had hij haar maar één keer beledigd. Dat was toen ze haar vreugde uitte over de geboorte van prinses Amalia en hij haar schreef al even blij te zijn, bijna gelukkiger en vergulder dan de vader, prins Willem-Alexander; dat hij zich helemaal kon indenken hoe de prins de navelstreng doorknipte, zoals hij dat met het lint placht te doen bij opening van een nieuwe rijksweg.

In de daaropvolgende wel heel openhartige en informatieve brief opperde mevrouw Pistorius het idee dat het voor hem wellicht vreemd moest zijn zijn gedachten neer te leggen bij iemand die hij niet kende. ‘Geachte mevrouw,’ was zijn antwoord, ‘ik ben schrijver, ik doe niets anders.’

Dat was het moment geweest dat hij er zich – voor het eerst wellicht – helder van bewust werd: gaat dit wel goed? Stel ik me niet te zeer als ‘de schrijver’ op? Vandaar dat hij er, in een poging dat effect af te zwakken, het volgende aan toegevoegd had: ‘Maar u bent voor mij natuurlijk méér dan – vergeef me de uitdrukking – vleesgeworden publiek.’

En nu was afgelopen week dan die antwoordbrief van haar gekomen: ‘Beste Cor, ik weet een goede psychiater voor je.’ Waar dat op sloeg wist hij niet. Ongetwijfeld had het ook te maken met die lezing waar ze naartoe was geweest, in Nijmegen, in de reeks ‘Psychoanalyse en Literatuur’, een voordracht door een goede kennis van haar, professor K.H. Poelgeest uit Groningen. Die had het over James Joyce gehad, bezien vanuit de psychoanalytische in-

valshoek. 'Zeer verhelderend.' Een ps meldde nog: 'En wat komt me nu ter ore? Dat Kurt gevraagd is h er een lezing te komen geven, in Den Haag! Hopelijk zegt hij toe.'

Hendrik begreep meteen: hier wordt iets gesuggereerd. En jawel, daar stond het, zwart op wit: 'pps. Maar ook als hij niet komt, moet je beslist eens bij ons langskomen als je in de buurt bent. Mijn man is razend benieuwd naar je.'

Het is dus waar, dacht hij, de lezer bestaat...! Was het gek dat hij zich vandaag bij vlagen wat ongemakkelijk voelde?

2

Toen de uitnodiging niet lang daarna telefonisch officieel werd herhaald, zwichtte Hendrik, zij het schoorvoetend, minder voor háár dan voor eigen nieuwsgierigheid. Hij stapte in zijn auto, een oude Mercedes 200 D, en reed naar Den Haag.

Dat de lezer bestaat, zo dacht hij onderweg, daar twijfelt tegenwoordig geen zinnig mens meer aan. Waarom zou een schrijver er dan wel aan twijfelen? Waarschijnlijk omdat een mens die én zinnig én schrijver is, niet bestaat...

Hij wilde er niet aan denken, maar moest het onder ogen zien: geen schrijver kon doen alsof hij niet de hoop koesterde lezers te hebben of te krijgen, al was hij of zij slechts op verguizing uit. Alleen al het aantal eisen waaraan je als schrijver voldeed zonder te beseffen dat het eisen van de lezer waren... Je ordende je gedachten, gaf ze weer in syntactisch correcte taal. Je boek moest amuseren, intrigeren, fascineren, bruuskeren en nog veel meer, alleen niet *vervelen*, en de enige manier om dat te voorkomen, was: goed schrijven. Vrijwel alle schrijvers die geen boodschap aan de lezer zeiden te hebben, willigden die eis toch maar in, althans probeerden dat, en wel hierom: omdat ze tussen de autonomie van hun romans en de eisen van de lezer geen tegenstelling zagen. Ze bedienden noch verachtten het publiek.

Ook wat Hendrik betrof konden de daad van het schrijven en die van het gelezen worden in vrede naast elkaar bestaan. Maar nu, na die laatste brief uit Den Haag...? Ineens

was de lezer tastbaar geworden en niet meer weg te denken. Bij elke zin die hij sindsdien had geschreven, las mevrouw Pistorius over zijn schouder mee. Steeds lag er een oordeel op de loer en, in geval van een positief oordeel, de vraag of het gegrond was en niet werd gegeven door een vrouw die slechts naar liefde en aandacht hunkerde en alles goed vond, zolang het maar van een man kwam.

Toch twijfelde hij niet aan de waarde en onbaatzuchtigheid van wat mevrouw Pistorius van zijn werk vond. Maar ook 'opgehemeld worden' raakte aan je werk. Het hield je een spiegel voor waarin zowaar een tevreden mens opdoemde – gruwelijker spookbeeld bestond er niet voor een schrijver. Zodra dat gebeurde, was het gedaan met de onschuld. Hendrik beseftte als geen ander het gevaar dat in complimenten school. Ze werkten verstarrend op het scheppingsproces en gaven je daarbij ook nog eens de verraderlijke hoop dat je roman-in-wording een succes zou worden straks, wat de ontdekking dat je opnieuw met een doodgeboren kindje te maken had extra onverteerbaar maakte. Een jaar geleden, bij hun eerste contact, bezat hij die onschuld nog. Een paar lovende woorden, ach... Hij had het goed kunnen hebben dat een of andere mevrouw uit Den Haag toekomst in hem zag.

Maar nu, op weg naar haar toe... Nog gonsden die woorden na in zijn hoofd: 'Kom eens langs, ik weet een goeie psychiater voor je...' Naarmate hij Den Haag naderde, ging er meer dreiging van uit, alsof ze had willen zeggen: 'Kom langs en ik zal je naar de pijnbank leiden.' Het was of hij bij haar, bij zichzelf en overal allerlei gevoelens hoorde klotzen en botsen. Is het leven niet te kort voor een duik in deze maalstroom? vroeg hij zich af.

Alleen al uit het feit dat niet een meid, maar mevrouw Pistorius zelf opendeed, bleek dat hij zich onnodig zorgen had gemaakt en hoe degelijk en betrouwbaar ze was. Strak harmonisch figuur; zachte, gedistingeerde trekken; goed en wel in de vijftig, met een mooi, door jaren van ervaring gerijpt, desondanks nog opvallend jong gezicht; sluik haar van een natuurlijke roodachtige glans dat met spelden zat opgestoken... In één woord: chic. Zo ontving ze hem en nam zijn jas aan: chic in alle soberheid, bedaard, zonder vertoon van emotie. 'Deze deur,' zei ze. 'Ga maar vast naar binnen. Mijn man is daar. Koffie? Ik ben zo terug.'

Meneer Pistorius zat bij de open haard, hoewel die uit was. Waarom ook niet? dacht Hendrik. Waarom zou het feit dat ergens geen vuur brandt meteen een reden moeten zijn om er niet te zitten...? Meneer las de *Haagsche Courant*. Dat verontrustte Hendrik wél enigszins – net dat dagblad waarin ene heer Exter zijn laatste roman kort na verschijning aan mootjes had gehakt.

Meneer Pistorius gaf hem een hand, maar bracht daarbij geen geluid voort, nam ook niet de moeite uit zijn stoel te komen en hoefde dus ook niet weer te gaan zitten toen hij besloot door te gaan met krantlezen. Het leek Hendrik iemand toe wiens gedrag simpel was, dat wil zeggen, voorspelbaar, tot heldere conclusies leidend, iemand die niet van plan was ook maar een woord uit te brengen en dat een avond lang zou volhouden.

Mevrouw Pistorius zei des te meer. Ze had de koffie nog niet binnengebracht en ingeschonken, of ze begon over Hendriks roman. 'Je vertelt me daar geen nonsens, Cor. Een sterk boek, zonder meer. Het heeft iets van Hermans, wist je dat?'

‘Groot fan van Hermans,’ zei Hendrik.

‘Ja, “fan”, dat schreef je al. Maar hoezo “groot”?’

‘Precies zoals ik het zeg.’

‘Bewonder je hem dan zo erg?’

‘Bewonderen? Mevrouw, er was een tijd dat ik dácht, práátte, me kléédde als Hermans. Ik rookte de ene Gauloise na de andere en om de andere dag liet ik mijn haar knippen. Op mijn verkoopcijfers heeft dat overigens weinig effect gehad, en ik ben me gaan afvragen of het dan wellicht toch meer uit de hoek van Hendrik Cornelis Hoogcarspel moest komen.’

Meneer Pistorius had geen koffie gewild. Hij zweeg. Spreken is zilver, zwijgen is goud – je had mensen die nog altijd zwoeren bij die oude wapenspreuk, aangezien het nog altijd de beste manier was om een materieel of psychologisch voordeel uit een situatie te halen. Als je dat kon, schopte je het ver in de maatschappij. Men zei dan dat je over ‘contactuele eigenschappen’ beschikte. Meneer Pistorius behoorde duidelijk tot deze categorie.

‘Hermans is de grootste van allemaal,’ zei mevrouw Pistorius.

‘Zeker, mevrouw, maar hem bewonderen is wedden op een dood paard. En wat win je daarmee? Veel, maar op het laatst schiet je gezonde verstand erbij in. En dat is toch het hele kapitaal waarover je als schrijver kunt beschikken.’

‘Hermans zag zichzelf wel erg als het centrum van de kosmos,’ zei ze. ‘Querulant? Oef, op het kinderachtige af. Ik kan me niet herinneren met wie hij geen ruzie had.’

‘Niet iemand die over contactuele eigenschappen beschikte,’ zei Hendrik, ‘en gelukkig maar. Want het valt te bezien of dat de kwaliteit van een roman ten goede komt.’

Een schrijver moet op zere tenen durven gaan staan, hij moet averij oplopen. “C’est avec les beaux sentiments qu’on fait de la mauvaise littérature,” zeggen de Fransen. Het gaat om de slechte kanten van de mens, en hoe leer je die kennen als je ze zelf niet hebt? Niet in bestudeerde onbetrokkenheid, maar in de confrontatie. En je zult zien dat men altijd wijzer en sterker uit de strijd komt. De ironie is: uiteindelijk verliest men, net als u en ik en iedereen.’

Nu kwam meneer Pistorius’ slappe wang toch nog even tevoorschijn van achter zijn krant, alsof hij zich aangesproken voelde. ‘Nu u het zegt,’ merkte hij op, ‘u stond in de boekenbijlage. Frans Exter noemde uw roman “overbodig”.’

Uit de brieven van diens vrouw had Hendrik al begrepen dat meneer Pistorius ooit een diplomaten carrière had gembieerd, maar zich tevreden had moeten stellen met de post van hoge ambtenaar op het ministerie van Binnenlandse Zaken, omdat men daar aan tact minder hoge eisen stelde. Wat nu? dacht hij. Me verdedigen of Exter gelijk geven? Hij koos – weinig hermansiaans – voor de in dit milieu veiligst geachte en daarom meest geëigende weg: de middenweg. ‘Ach, meneer, als u eens wist... Op den duur ga je denken: was ik maar geen auteur. Plotseling is dat een absoluut eerste voorwaarde om überhaupt iets te zijn.’

‘Je moet je van Exter niets aantrekken,’ zei mevrouw. ‘Niet over opwinden. Heus, hij meent het goed met je.’

‘Natuurlijk doet hij dat,’ zei Hendrik. ‘Ik vraag me alleen af waarom zulke mensen je altijd naar hun eigen maten en gewichten afmeten. Waarom zeggen ze altijd: hij is een van ons, dus veel kan het niet zijn? Alleen als een schrijver zich helemaal afzijdig zou houden, als het ware een kluizenaar

of randfiguur werd, zouden ze misschien nog willen geloven dat hij enig talent heeft.'

'Geloof je in reïncarnatie?' vroeg ze.

'Nog niet, maar het zal niet lang meer duren.'

'U bent kwaad,' zei meneer Pistorius.

'Denkt u?'

'Jawel, ik zie het. U bent kwaad.'

'Absoluut niet,' zei Hendrik. 'En al was het zo, wat dan nog? Zie het als een ongeval, iets wat zich in elk goedlopend bedrijf wel voordoet. Wat niet betekent dat men er klakkeloos aan voorbij moet gaan. Het blijft een ongeval.'

'Nee maar, Cor! Dus toch?' viel mevrouw haar man bij. 'Ik méénde al irritatie bij je opgemerkt te hebben. Wie is die Exter nou helemaal? Zet je eroverheen. Opgekropte woede is heel slecht voor een mens. Je moet emoties namelijk zien als elektrische stromen, en dat zijn het feitelijk ook. Iemand die zich niet gauw genoeg ontdoet van negatieve gevoelens, vergiftigt zichzelf, en wel zozeer dat hij er zijn visie op de werkelijkheid mee vertroebelt.'

'En jij gelooft die onzin,' zei meneer Pistorius.

'Ja, Karel, dat geloof ik beslist.'

'Ach, kom nou toch.'

'Mevrouw zou gelijk kunnen hebben,' kwam Hendrik tussenbeide. 'Ik bedenk ineens: ik was onlangs bij mensen die op een boot wonen, een heel clever stel, Gerbrand en Cokkie heten ze. Gerbrand weet alles af van boten en Cok is geschoold in magnetisme en voetmassage. Wat gebeurt er? Gerbrand schenkt beerenburg in en praat over boten en scheepselektriek, en als díé daar eenmaal over begint, kun je er zeker van zijn dat je er om drie uur 's nachts nog zit. Wist u bijvoorbeeld dat $U = I.R?$ '

‘Nee, maar ik begrijp u volkomen,’ zei meneer Pistorius.

‘Nou, dat deed ik ook, maar Gerbrand vertrouwde het niet. Bang me toch niet helemaal overtuigd te hebben haalde hij zijn digitale hifi-voltmeter uit het vooronder en liet me met blote handen de min- en pluspool vastpakken. De meter bewoog een beetje, naar zeg zo’n 0,3 volt. “Zie je nou,” zei hij, “je bent kerngezond, je hebt een rustig karakter.” Cok dacht er net zo over. “Blij dat je Exter hebt losgelaten,” zei ze. “Die zal geen spanningen meer geven.” Op dat moment sloeg de meter uit! Acht volle eenheden vóór de komma! Gerbrand schrok zich wild. Ook Cok maakte zich zorgen. Ze liet me niet gaan voor ik Exter “een honderdtachtig centimeter lange hondendrol” had genoemd.’

Meneer Pistorius wilde wat zeggen, maar zocht naar woorden, wild met zijn vinger in Hendriks richting prik-kend, aldus tijd winnend voor de tegenstoot: ‘Nu snap ik waarom mijn vrouw me vertelt dat ze geen touw kan vastknopen aan dat boek van u. Geluk ermee. Ik ga de parkieten voeren, Truud,’ en hij was de kamer uit en zou zich die avond niet meer laten zien.

Meteen werd mevrouw Pistorius spraakzamer. Ze kwam terug op *Doelloosheid*. Ook zij maakte zich zorgen, net als Cokkie van die woonboot. Maar niet over hem, Hendrik, maar over Eugène, een van de protagonisten uit de roman, Hendriks alter ego nota bene, maar dat leek haar te zijn ontgaan. ‘Ik vond die Eugène maar een vervelend ettertje,’ zei ze. ‘Intelligent misschien, maar akelig zelfingenomen en banaal. Die tegenspeler van hem – hoe heette hij ook weer? Ricus Smolleveld. Die vond ik veel leuker. Een slapjanus misschien en een brave hark, maar ik mág hem, ik hóú van Ricus. Ik zou zó met hem op vakantie willen.’